

מסכת אמהות

פורסם ב"משיב הרוח", כרך מ' חורף תשע"ג 2013

"והלוחות מעשה אלוהים המה והמכתב מכתב אלוהים הוא חרות על הלוחות.
אל תקרא חרות אלא חירות, שאין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתלמוד תורה"
מסכת אבות ו, ב

פרולוג

זכרונות האהבה אינם חורגים מכלל חוקי הזיכרון, כותב פרוסט, הם כפופים להרגל וההרגל מחליש הכול. לכן החלק הטוב ביותר של זיכרוננו מצוי מחוץ לנו. אני קוראת, מהרהרת במשב גשמים, בריחות של לחם שיפון, של חופן דובדבנים. מחוץ לנו? ממשיך פרוסט ותוהה, אולי מוטב לומר - בתוכנו, נסתר בתוך מבוך של שכחה. ולא היינו מוצאים את מה שפעם היה, אלמלא כמה מילים נעולות בתוך החשכה.¹

מי מעלה אל מפתן הלב מילים נעולות? אצלי - האם ושפת האם, זו שגוהרת למראשות המילים, קרוב לפסיעות הראשונות של קולי. העברית, שפת הילדות, נקשרת בפניה של אמי ואני מבקשת לברוא אותה שוב, להשהות את שפתי על פניה, אפילו יהיו הן רק שפתי מילים.

מהם מקורות ההתרגשות של השפתיים? אני יוצאת לחפש, מצרפת אלי את אמי ואת שפת האם, לסירוגין. לא את כולה, בעצם, רק מילה אחת: עברית. את השורש ע.ב.ר, אותו אני רוצה לעבד לעומק בעיקולי דרך שאין לה נשם בשום מפה רשמית. אני רוצה לקרב בין האם לשפה, לשירה, לפגוש אותן בתוכי. על בד אחד להתוות את חלקיו המשוערים של הנוף הראשוני, ובאותו כיוון פנימה לראות איך הרבה כל-כך פורץ החוצה כאשר קוראים בקול שתי הברות בלבד: **אמא, או עברית.**

אני קוראת למסע מסכת אמהות. עמוק בפנים מחלחלת גם מסכת אבות: אבא ושפת הבית המיוחד שכבר איננו. ובכל-זאת: מסכת אמהות, כדי לשיר הלל, להן, שכל חייהן הבית, ופעמים קולן נסתר בחדרים. אמהות של פעם, שלא ידעו אלא את האמיתות הנדירות שהלב מסגל במישרין. דמויות כאלו, כפי שהיטיב לנסח זאת פרוסט, קרובות באורח טבעי ומהותי לבחירי הרוח יותר ממרבית המשכילים. כמוהן כבניה הפזורים של המשפחה הקדושה.²

* * *

עברית היא דיבור של אהבה, מופקדת בגופי, היא פוקדת: פצי פיך ואכלי... אכלי את המגילה הזאת... געי **מעבר**, עשי שמעתה והלאה השפה ת-עתיק אל מקורה. אכלי-שתי-בלעי בשפתיים פסוקות, התעברי בה, שאי אותה ככתב הברית שנחתם בעצם גופך.³ שִׁירִי, וידך המטליאה מילים עתיקות, תקשור ותפרום על פֶּלך-שתיקה חוט דק של הברות.

* * *

1. תמונת ילדות

אמא לשה את הבצק ללחם. היא שרה, מגלפת בקולה חומר רך של השעות. קולה שוטף, מפזר לאט את העברית, עד שזו נספגת בעסיס של ילדותה. גבוה בחיקה, חבוקה, אני נוגעת בקומץ קמח; היא לשה את משב הרוח, את ברכת השמים, קוראת לאהבה לבוא. ידיה מתפללות, מקפלות פנימה בין שפתי מים את החיטה. עוד רגע, סלסילות מלאות לחם זנגביל, עוגות וריבות תעלינה על השולחן. קולה אינו חדל לרתק את החך. ללוש - היא צוחקת - ללוש אותיות למילים כמו את הבצק ללחם. ללוש, כולך אחוזה בפה, בלשון, ממש בגוף.

ככה זה מתחיל. גרגר חיטה וחיתוך קול אמי שנמשך מאז, מכה שורש, מתפשט ונעטף. הקול הראשון ההוא - קול האינסוף - הולך לפני. כלום לא קורה בלעדיו.

2. בראשית הייתה האהבה גוף ושפת אם

"האותיות הן הגוף והנקודות הן הרוח, וכולן נוסעות במסעיהן אחרי הטעמים" ספר הזוהר⁴

שאפשר להיכנס לעולמות העליונים מכוח תנובת האדמה והטעמים, את הסוד הזה הכירה אימא ולא מקִתבים עתיקים. ידיה גילו כי לכל מאכל יש שורש רוחני שמזין את הסועד. את המתיקות שה'זוהר' קושר למידת החסד, ידיה השפיעו בנדיבות.

אולי בשל כך גם לא הופתעתי כלל בילדותי למקרא: "פצה פיך ואכול... אכול את המגילה הזאת... ואפתח את פי ויאכילני את המגילה הזאת... ואכלה ותהי בפי כדבש למתוק" (יחזקאל, ב' 5, ג' 1-3). כבר בקולות הראשונים נקשרה לי העברית בחלב הגוף, באוכל שהכינו ידי אימא שדלו מבאר הבִּרְכָה, מאיזה זיכרון מסתורי העומד לרשות אמהות. הידיים שלשו, שליטפו, שידעו לתפוס את כל פיסות הקור ולחמם, הן שִׁנְסוּ פנימה והחוצה את החיים. בזכותן הלשון המדברת והלשון הטועמת - אפילו זו רק שארית של קול או של טעם - התמזגו והיו לאחת.

בראשית הייתה האהבה גוף ושפתי אם, חלל בטן שנמלא בלב ונפש וחושך על פני תהום. וקול מבקיע מתוכו, רך ומזין ואומר: "יהי אור".

3. נעורי הנצח של מילים

"מילים יהודיות ככל שהן עתיקות יותר יש להן חלק בנעורי הנצח של המילה. ואם העולם נפתח לפניו - הן מחדשות את העולם." פראנץ רוזנצוויג⁵

קול הוא החביון העוברי של השפה, הוא סף שמגלה בין מרחביו מגוון מפתיע של משמעויות. בשמה של העברית שמור ממנו הד. מדוע רושמת העברית את השורש עִבְרַ בתוך שמה ואיך הוא נקשר בדיבור השירה?

יש רגע פרטי של 'בראשית', חיבור בין גוף-נפש, אימא ותינוק, אצל כל אחד הפוגש את השפה. פֶּה מתחבר לגוף בגישושי שפתיים, במלמול יניקה, בהמהום. אלו מבואות חסרי שם המקדימים את המילה; עידון דק וכמוס של שִׁפְתַּי האם, של שפת-גוף האהבה. הרחש הראשוני הזה קשור בנשיות. קולה של אם קדמונית שעם רכישת השפה אין פניה אובדות אלא נספגות בה. רק אחר-כך תזרומנה פנימה המילים. את החושניות הזאת לשון איננה מסוגלת לתפוס כמחשבה, אבל דווקא ממנה יונקת השירה.

רגע כתיבת שירה הוא רגע מצמית של השתאות, שאז הכותב מצוי בתוך הליבה של השפה. קול שטוף כמיהה מסתנן ממעמקים אל שולי הדעת. הוא מחזיק את השיר על גבול הגופני, קרוב מאוד להתנשמות. כך מתגלים קולו האישי של הדובר וקולה המיוחד של השפה. זו מתערטלת לפניו באינטימיות גדולה ומאפשרת לו להתקרב אל קצת מסודותיה. לעיתים, בתוככי הפרטיות העמוקה ביותר של קולו, יגלה מי שמשורר בעברית כי הוא נתון בעיצומה של שיחה עם האל.

הלשון העברית נתפסת במקורות כדיבור אלוהי. לרגעים, דבר אלוהים ודבר האדם חד הם. מילים יהודיות, יש שעתיקותן ערוכה לברוא מחדש את העולם.

קדושת הלשון והמשמעויות הגנוזות בה נגזרות ממהותה האלוהית, מהתפיסה כי העברית קדמה לאדם ולעולם והיא יוצאת מחביון האין-סוף ביחד עם האל. בראשית התנוצץ משהו מתוך ריק נצחי שמעבר לזמן. זהו הסף שמעבר לו מופיעה הלשון. כל מה שהיה בעבר האחר גנוז כסוד, וכוח השפה לא חל עליו. עתה, ברגע ההתנוצצות, כל הברה נשמעת לראשונה. אותיות האלף-בית וההברות הנאצלות עם סימני ניקוד וטעמים, הם ששרים לפי הזוהר את היווצרות המציאות מתוך ההעדר.⁶

אלוהים, לשון, זמן, כל אלו זוכים לייצוג בנקודת החיתוך המיסטית שבה החל הכול, בהרף עין של הראשית. 'ויאמר', לדברי הזוהר, הוא 'כוח שנתרם' מסוד אין-סוף, מעוֹבֵר מזרע הקודש. 'עכשיו הוא יולד בחשאי':

"זוה שנוולד נשמע (קולו) בחוץ. מי שילדו ילדו בחשאי, שלא נשמע כלל, כיון שיצא נעשה קול, שנשמע בחוץ".⁷

עמוק בתוכו, הקול האנושי דומה לקול הבריאה, שומר על סגולה של ראשוניות. וכך, אף שהזמן הקדום של הילדות כבר איננו, הקול נושא עמו איזה יש-נפשי, מעין שְׁיִירִים-של-אז מתוזמרים בדרך מסתורית בתוך מסכת המשמעויות. נוֹכַח וחסר, הקול האנושי הוא תמיד סף. לפיכך, בכל מקום שקול בוקע, הנפש עשויה לפלוש ולגעת בעצמה. גם השיר מוליך אל תוכו מיתרי-נפש דרוכים באמצעות הקול. עוד הרבה לפני שנגעו בו מילים, קולו של הַשֵּׁר נצרב ברישומים ראשוניים שאבדו לזיכרון. אל הקול הזה המילים חותרות, 'קול ... דופק פתחי לי' (שיר השירים, ה' 2), קול שֵׁר - עד ששומעים פתאום המיה חרישית - והים גוֹאֵה כמו בתוך קונכייה.

4. חכמת האותיות

"מה פרוש לאֵלֶף? - שאל הנסיך הקטן (...) פירושו: לקשור קשרים - הסביר השועל - (...) אין אתה מבין אלא מה שהנך מאלף (...) (אבל) אין שעתם של בני-האדם פנויה עוד להבנת עניינים כלשהם" סנט-אכזופרי⁸

מילים מסעירות את המחשבה, לפעמים הן עשויות לחולל סופה. אבל קורה שהן מתמוססות פנימה לתוך, כאשר צליל דומה מתנגן, והדמיון פוקח עין חולמנית. הרי ככל שנסתכל במילים מקרוב יותר, הן עשויות להחזיר מבט רחוק. והאותיות - אני תוהה? האות אלף למשל, היא בעיני הירוגליפית, עם יכולת גדולה להחזיק הרבה במעט. תמיד אני מופתעת מנוכחותה, ונבוכה מן המסתורין העמוק שקדם לה. באותו רֶחַם חשוך שממנו הגיחו האותיות, היא צברה כוחות נסתרים; האלף נתלשה ממרחבי האינסוף, עשויה לראשונה להפשיל את מסך המילים.

מה היה שם לפנייה? אני מתבוננת באלף, מנסה לנגן בדמיון את תווי השתיקה. פתאום משהו מבליח, איזו הברה נעתקת מניקוד האות. **ניקוד**, הוא **דיוקן** אני חושבת בהפתעה על חילוף האותיות; דרכה של מילה לצייר את הרוח שהתלבשה בה. בדיוקן הזה אני מנסה לערטל כיוון נסתר ולהקשיב ללשון הנושמת. אולי אוכל לדובב סוד חבוי של אות אחת, אלף. אי-אפשר, אני נכשלת. אבל לא רק בשל מגבלותיי, גם מיעוט הכלים מכשיל את הרגע. האות אלף מתריעה על גודל המשמעות ועל חולשת הכלים להביעה. אלף, הראשונה באותיות האלף-בית קוראת לדיבור ומתריסה נגדו בה בעת. דיבור - היא רומזת - רק מקיף את הבלתי ניתן להיאמר. יש נופים רחבים של דממה, האלף מאותתת, ששפה לא תוכל לְאַלֵף, שבו המילים כְּלוּת.

5. לרקוד, כמו לוליין על חבל בלתי נראה

- איפה בְּאֵר הנפש?

- בשתיקה, זו היא שמבְּאֵר.

- ובאר השירה?

- בְּשֶׁקֶט. השיר הולך מעליו כמו לוליין על חבל בלתי נראה

שתיקה היא מלוא החידה, היא פיתוי לתוך ריק חסר מובן ונטול שפה. אם כך, איך ללכוד במילים את מה שחומק אל מחוץ לגבולות השפה? הרי מה שְׁנִשְׁתֵּק, חומק מהכרה, מותיר הילת רפאים של עולם לא נודע.

דווקא השיר מאפשר לשתיקה לידה נפשית. קולו של הַשֵּׁר תמיד נע ומשביע לחש, מוליך את השתיקה משולי השפה פנימה. כאן היא הופכת לשֶׁקֶט, גל טבעי בנשימת השיר. שֶׁקֶט הוא גוון ראשוני של מובן, מתח גופני כמעט, בגבול בין עצירה לתנועה. במוסיקה, השֶׁקֶט רשום בפעילות רווח מדויקות כמו צליל, חלק חי מרקמת השפה. לשם השיר חותר; שהרי מילים לעולם אינן מכילות את היצירה במלואה. מילים הן כתב הַחֲזָקָה; והיצירה? סרבנית. היא מטפסת מעבר לכתפן של המילים, קולטת אפשרויות שחמקו ממבטן. היצירה כתובה תמיד בתוך המילים ומחוץ להן, כחלק מתנועה שמסרבת להיסגר. והשֶׁקֶט - האין הוא מזכיר אחיזה אימהית? מקופל כמו בטנה ומכפלת, הוא מחריף את היטוב המילים; מאפשר להן גמישות הכרחית, שתקודנה, תחלקנה קדימה ואחורה אל לשון ותרבות שהיו, אל זמן שעדיין איננו. לרקוד - המילים רוצות, לנוע רחוק על רחבת השיר.⁹

6. "אינני אלא כוריאוגראף מחשבתי ולא פילוסוף" דוד אבידן¹⁰

ההרגל מחליש את המילים, ואני רוצה להפך את השפעותיו המשככות. רוצה לחפש את המקום והרגע שנדמים לי כְּנֶס, כשקרני אור נפגשות במילה כמו בתוך טיפה של מים. הן נוצצות, ונפרדות. משהו מתחדד, גוון מאט את הנשימה. פתאום נרעדת אות, ועוד אחת, והנה שוב מזדהרת למולי מילה: **עברית**. יש לה משקל, תווי גוף, משאלה לא ברורה. בת כמה אַת? אני שואלת. היא שותקת. אין לה קול לספר על עצמה, היא רק רשומה ונודדת בין מגילות. אני מפתיעה את המילה, מגזימה את הבלחי האותיות, כדי לקרב את העברית אל קולי, שיגיח מה שעדיין נסתר מבעד לאילמות המילון. כמו אישה בעבודת הלידה אני מתקלפת מקפדניות, מקלפת מוסכמות, מחלחלת זרם לח. היא חומקת ואני אחריה, אוחזת בה במיתרי-קול וקוראת: עברית.

לפני ולפנים השם עברית שורשים בוקעים, בוקעים ומחליפים אותיות. ויש שמדוחק בקיעתם עולה צליל אפשרי ומתוכו נגזרת משמעות: עברית, רעב, ערב, עבר, עיבור, מעבר, עברה, בערה, בין-ערביים, ערבות... ופתאום: 'ברית'. 'עברית', אני קוראת וצליל הקריאה נספג בבטני, בפני. שפת-אם זו ברית מילה, חותם ראשון בחיי. עלי ללוש אותה כמו אז - את הבצק ללחם - לראות את העולם בגרגר מילה.

7. מעברים, זו סגולתה הכמוסה, אינסוף מעברים

"כי סיבת ההתגלות היא סיבת ההיעלם וסיבת ההיעלם היא סיבת ההתגלות (...). שאם לא היה מתעלם, לא היה מתגלה" ר' משה קורדוברו¹¹

שפה היא קורת הבית, אבן המתחממת כל בוקר בקרני השמש, ובו בזמן היא גם סף הבית, כעין הזמנה למסע. את המפתן הזה הדיבור עובר בדרכו אל העולם. סגולתה הכמוסה של העברית מצטיירת לי כמעברים, אינסוף מעברים בתוך גוף המילה שבהם השפה מארחת את העולם. כאן, בין שורשי אותיות, המילים מסירות את מלבושי המקום והזמן ונוגעות במקור עתיק של עצמן. כאן רשומים סימני הגבול בין מילים רחוקות, שאני מנסה להתחקות אחר קרבה אפשרית ביניהן. סמוך מאוד, בין מפרקיה האינטימיים ביותר, נושבת רוח החושפת בשפה טווח נסתר של התבוננות. כאילו אמרה העברית: הכול טוב, עשוי לחזור אל צורתו הגבישית ולשחרר את הדמיון הכלוא בתוך מילים. במעברים הלך ושוב, עשוי לבקוע מה שחבוי בשפה ולהופיע שוב בפני התודעה. זו מלכות הרוחות: מול פיו הפעור של ההרגל, הדמיון מפליא לשחק.

8. תמונת ילדות

שעה של בין ערביים, קו שמש כוֹךָ במפסלת זהרורים אחרונים. בחוף, על שפת המים, שתינו - אמא ואני, רואות את הלבנה צנופה, ואיך לאט, בצעדים רכים היא נעה לעברו. עופות הים משתתקים, מתנשמים חרישית, יופיו הכהה של הרגע מבזיק את מבטם. אני בת עשר, ערה לראשונה לסוד עיבור גופה של הלבנה. פס אור קלוש עוד מתכרבל בגלים, מופתע כשהוא נזרק פתאום על איזו רוח, ונוסק. היא מתעַבֶרֶת שוב, אימא נפנית לאיטה ומצביעה למעלה. ליבי דוהר ממקומו. תחת הינומה קלה של עננים, הלבנה מקשיטה גוֹ דקיק לח מגעגוע, ורק מצחה צונן, עטור בבוהק פניני. עוד קצת, תמתח כותונת על הלבן הנמס של בשרה, והשמש ייסוג.

יש ברית חיים מסתורית בין תהליכים של מיעוט והתעברות, שבירה ותיקון, פרימה ושוויה; החניכה להבנה הזאת החלה להתרחש בי כבר אז, באותה שעת ערביים עשויה חוטים של שתי-וערב, כמו בד ארוג מחילופי אור ועלטה.

9. חבקי את האדמה בכפות הרגלים

אמא שוותה את ברכת החיים עמוק אל תוך היומוים; בין שהטליאה בגדים ישנים, ובין שאפתה עוגייה, היא הרגישה: משהו שנזרע במציאות האלוהית מבשיל בעולם כמין פרי. פה זה רק המשך, גלגל סובב בעולמות.

וכך, שנים לפני שידעתי למלל, ובטרם תהפוך האמת נגישה לשפה, אמא כבר שיקפה לי סדר מסתורי של הדברים. גם את המילים: 'אהבת לרעך כמוך' היא האירה. לא: כשם שאתה אוהב את עצמך, ולא: הרי הוא כמוך, כרעיון ההדדיות במשנתם של בובר ורוזנצוויג. רק כך: בחינם, בלי תנאים. "כי אתה עצמך עשייה זו או אהבה זו", כמו שגורס לווינס,

"זו כניסה לקדושה", "המשא הזה הוא כבודו העליון של היחיד".¹² אהבתה שלה ניתנה תמיד בחינם. כי המילה אני הייתה אצל אמא תמיד הנני, ערבה לכול ולכולם. ככה קיפלה בי את הערבות כאפשרות גנוזה, ממתנה רדומה בלשון עמוק בתוך שם העברית.

10. קריאה – ראי של כתב ואותיות

"אני נקרא באופן ייחודי (...). ובמעשה הקריאה הפנים דומות לאלוהים" עמנואל לוינס³¹

התנועה של פרימה וטווייה אינה נעצרת בנול הנשי. היא משתקפת בדרכים לא צפויות, אפילו בתהליכי קריאה. עבורי, קריאה היא מעין פתיחה של צופן חבוי; קולו של הקורא נטווה פנימה, לתוך הכתובים. אני יודעת: קורא משוטט ביצירה אגב מפגש עמוק עם עצמו. השפה העברית מזהה את הברית המסתורית שבין קורא לכתוב, והיא קושרת אותו לסדר הברכה, התפילה והקדוש והקדושה. בקידוש ליל שבת זוכרות המילים את מעשה בראשית עם קדושת היום והמועדים. במועדים אלה משתלב הקורא בתוך הווה נמשך של השפה והבריאה. מקרא הוא גם שמם של כתבי הקודש. אף שנחתמו, גבולותיהם נפלישים שוב ושוב על-ידי קוראים שונים. על מלוא היקף המשמעות רומז הפרד"ס התלמודי המסתמך על תססים שונים בלשון ומעמיד רצף בלתי פוסק של פרשנויות. פֶּשֶׁט-רמז-דרש-סוד מאפשרים אופק של קריאות, הנפתח מעושר חייהן של המילים. לעיתים, כמו בשם עברית, מתקרבת מילה אחת בודדת למעמד של סְפִרָה; עם כל קורא, השפה משתקפת מחדש וכמו קוראת את פניה בראי של כתב ואותיות.

קריאה, אם כך, היא השם העברי לתהליך שבו הקורא חורג מחביונו לתוך מידות של פשר שהוא עצמו מגלה בשפה. כביכול הקורא עצמו נקרא - מוזמן להשתתף, ולהתפענח. מעצם מעשה הקריאה עולה הזמנה להשתתף בהתגלות. "אני נקרא באופן ייחודי ובמעשה הקריאה הפנים דומות לאלוהים".

11. דיוקנה של שפת-אם

"אתה רוצה לנגן בי; אתה סבור שאתה בקי בתווי פני; אתה רוצה לפרוט עלי עד שיתפרט סודי; אתה רוצה להרעיד את כל נימי ליבי, לטפס בסולמי, עלה וירד; והרי הכלי הזעיר הזה עוצר בקרבו אוצרות של זמר, מנגינות מצוינות. ואף על פי כן אינך מסגל לדובב אותו." שיקספיר, המלט¹⁴

מסתבר שאי-אפשר. אי-אפשר לדובב, לגלות בלשון את מה שהוא סודה של השפה. ובכל זאת, מי שיביט לדקדוק הפנימי, יגלה באמצע פניה של העברית תנועה פשוטה לְעֵבֶר האחר. זהו דיוקנה החבוי של השפה, שמבעד לו נשקפות הפנים הראשונות שדיברו אלי, שרו לי, אהבו אותי, פניה של אמא. למן אותו רגע - נקשרות הפנים ושפת האם.

בפנים הפונות אל עבר האחר יש פְּנִיָה, כיוון, קריאה. הפנימיות הכמוסה המתכסה בפְּנִיָה, מחוללת מפגש עם הזולת, מאפשרת אותו. מדובר אם כן ביחס, אותו קשר סמוי שהשפה העברית טמנה בין מילת היחס 'אֵל' - לשם ההווה 'אֵל'. בתוך הליבה של העברית עומד רעיון האל; כאילו נרמזנו, מפתניו מסומנים: אם יתפשט האנושי - תתמלא כיפת השמים. התנועה אֵל, הושטת היד הזו הכמו-מיכאלאנג'לית שהיא תנועה של ענווה אנושית, דווקא בה האֵל רושם את רישומו ומאלץ את האדם לאי-אדישות. בספר הזוהר מתוארת הראשית כתהליך בקיעה של האינסוף אל תוך הסופי, במהלכו - נקודה פנימית באלוהות תתעטף בבית, ותהדהד מעכשיו בעולם:

"זוהר (...) המתכסה בפנים ועושה לעצמו היכל (...) היכל זה נקרא אלוהים (...) אחר כך התחלפה צורת ההיכל ונקראה בית".¹⁵

פנים ודיבור הם אלוהי הבית. בראשית.

12. "כשאדם-ילד אומר 'אמא' הוא מיצה את המקסימום שלו" אבות ישורון¹⁶
המיה עולה מקצווי העברית ונוהרת מכל עבְי - בקול - בריבוי מראות - כשאדם-ילד אומר 'אמא' -

13. תמונה

מצועפת, לבושה בכותנות מילים. אבל קורה שהיא מתערטלת, מפקירה פנים, ואתה פונה ומתכרבל עמה פֶּה אל פֶּה, כבתוך סדינים לבנים, והדפים מכסים את פניך באריכות. היא מרטיטה, נכונה לטעום עינוגים זרים. לשון מאוהבת עשויה ללחוך בה ובך עוד ועוד, כמו להבה, בליטוף החך. ואתה עשוי פתאום לגעת במערומיה, בחותם חלומותיה, לעורר את בשרה לבעור. שפה-אישה, האש היא בנפשה. העברית הזו חיה חיי סוד שפשרם סתום ונוכחותם ודאית. מה מכוח התשוקה עושה ששפתיה מתרצות, שהדיבור קם ונהייה דבר? אין לדעת. שפה-אישה, לבה מאריך את עצמו פנימה, היא אינה מתפענחת עד תום.

אפילוג

הייתה רק זה: אשה ואמא.
אהבה, התעברה, הביאה לעולם, היניקה, הטעימה, הייתה הבית - פעימה חבויה של חיים.
זוה מכתבה אל העולם: 'אשה ואמא', והמכתב מכתב אלוהים...

* * *

לאמי, בלה נורנברג. ערב פסח, תשס"ז

- 1 מרסל פרוסט, בעקבות הזמן האבוד (4), הספרייה החדשה, הוצאת הקיבוץ המאוחד / ספרי סימן קריאה, 2002, עמ' 8. מצרפתית: הלית ישרון.
- 2 שם, עמ' 8
- 3 ז'אק דרידה, "מהי שירה?", בתוך: חדרים 9, עמ' 74-05. מצרפתית: מיכל גוברין
- 4 זוהר בראשית, חלק א, טו ע"ב – בתרגום ישעיהו תשבי, מוסד ביאליק, ירושלים, תש"ט, עמ' קטו
- 5 פראנץ רוזנצוויג, כוכב הגאולה, מוסד ביאליק, ירושלים, 0791
- 6 יוסף דן, הלב והמעין, כתר ואוניברסיטת בן גוריון, 5002, עמ' 351-651
- 7 זוהר בראשית, חלק א, טז ע"ב – בתרגום ישעיהו תשבי, מוסד ביאליק, ירושלים, תש"ט, עמ' קסז
- 8 אנטואן דה סנט-אכזופרי, הנסיך הקטן, הוצאת עם עובד, תל אביב, 7791, עמ' 26-36. מצרפתית: אריה לרנר
- 9 הדסה טל, 'שתיקה יודעת לשיר', על מהלך ארס-פואטי בשיר "בי אדוני", בתוך: עלי שיח, 55, עמ' 8
- 01 דוד אבידן, אדמלה, ידיעות אחרונות – ספרי חמד / הוצאת הקיבוץ המאוחד, 1002, עמ' 191
- 11 ר' משה קורדוברו, ספר פרדס רימונים, מונקאץ', 6091, כה, ב
- 21 עמנואל לוינס, אתיקה והאינסופי, הוצאת מאגנס, ירושלים, תשנ"ה, עמ' 49
- 31 שם, עמ' 67, 39
- 41 ויליאם שיקספיר, המלט, דביר, תל אביב, 0991. מאנגלית: ט. כרמי, עמ' 221
- 51 זוהר בראשית, חלק א, טז ע"א-ע"ב – בתרגום ישעיהו תשבי, מוסד ביאליק, ירושלים, תש"ט, עמ' קסד
- 61 אבות ישרון, "אני הולך אל הכל", בתוך: חדרים 3, עמ' 201

הדסה טל 054.4946615 info@hadassatal.com www.hadassatal.com